

Welke strategie tegenover “de stille staatsgreep van BusinessEurope”?

Crisissen zijn momenten om zaken te forceren. Zo ook voor de Europese Unie. De voorstanders van een radicale versterking van de Europese bevoegdheden gebruiken de huidige situatie om reuzenstappen te zetten naar een federale staatsmacht. Men hanteert hierbij de zogenaamde noodzaak van een soort economische en financiële regering als hefboom. Het veiligstellen van de euro en de eurozone zijn het ultieme argument om nieuwe terreinen in te palmen. Men dwingt de nationale begrotingen van de deelstaten en hun economische en sociale plannen in een keurslijf. Alles moet de goedkeuring krijgen van de Commissie. Stap voor stap ontwikkelt de Europese Unie bijna onbeperkte mogelijkheden om de sociale politiek van de lidstaten te dicteren: naast de normen van Maastricht (het stabiliteitspact) zijn er nu het Europluspact en het six-pack.

Dit artikel geeft een overzicht van de enorme bevoegdheidsverschuivingen van de nationale staten naar de Europese Unie en reikt elementen aan voor de discussie over welke tegenstrategie marxisten naar voor kunnen schuiven tegen de stille staatsgreep van Business Europe^[1].

De opbouw van de Europese Unie

In het eerste stadium van de Europese eenmaking spreken we over de uitbouw van een vrijhandelszone op basis van een akkoord tussen natiestaten. In 1951 richten 6 landen de *Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS)* op, een vrijhandelszone voor kolen en staal. In 1957 maken diezelfde landen er de *Europese Economische Gemeenschap (EEG)* van, een algemene vrijhandelszone, bekrachtigd in het Verdrag van Rome. De basis daarvan zijn de vier vrijheden: de vrijheid van verkeer van kapitalen, personen, goederen en diensten. Het project Europa 1992 rondt het vrije verkeer van personen en goederen af. Later en tot op vandaag staat de vrije circulatie van diensten (o.a. Bolkestein-richtlijn) op de agenda.

Met het Verdrag van Maastricht (1992) zet de eenmaking een kwalitatieve stap naar de opbouw van een soort confederaal staatsapparaat. Het Verdrag vult de economische vrijhandelszone (EG) aan met twee nieuwe pijlers: 1. buitenlandse politiek en veiligheid en 2. justitie en binnenlandse politiek. Het geheel wordt de Europese Unie, met een vlag en een hymne. Ze is deels intergouvernementeel, deels supranationaal. Het Verdrag stelt de vorming van een monetaire unie als perspectief tegen 1999, met de invoering van een eenheidsmunt (de euro). Hiertoe dwingt men de nationale staten in een keurslijf: de Maastrichtnormen. Op 1 januari 2002 lanceert men de eenheidsmunt. De Europese Centrale Bank neemt de bevoegdheid voor de monetaire politiek over van de nationale banken.

Sinds 1 december 2009 heeft de Europese Unie een grondwet (het Verdrag van Lissabon) en een wetgevende, uitvoerende en gerechtelijke macht. Deze nemen dwingende beslissingen die ofwel automatisch bindend zijn op nationaal vlak of door de nationale staten in wetten en besluiten moeten worden omgezet.

Boven het nationale niveau staat dus een vorm van confederaal Europees staatsapparaat waaraan de deelstaten vrijwillig steeds meer bevoegdheden afstaan. Maar de Europese Unie is nog altijd geen volledig uitgebouwd staatsapparaat. Op politiek, politieel en militair vlak zal de eenmaking voltooid zijn als men kan spreken van een Europees federalisme, met een Europees federaal staatsapparaat en nationale staten als ondergeschikte deelstaten. Dat is vandaag absoluut nog niet het geval.

Hoe die toekomst er volgens de voorstanders van Europa zou kunnen uitzien, verwoordt Jean-Claude Trichet, gewezen voorzitter van de Europese Centrale Bank als volgt: “Zou het al te driest zijn te veronderstellen dat op een goede dag zoiets als een Europees ministerie van financiën zal bestaan? Dat ministerie zou echter maar één onderdeel zijn van het toekomstige institutioneel kader van Europa. Het is heel goed denkbaar dat, naarmate er soevereine bevoegdheden gedeeld worden, de Europese Raad zou evolueren naar een EU-senaat, met het Europees parlement als Lagerhuis. Op dezelfde wijze zou de Europese Commissie de uitvoerende macht kunnen worden, terwijl het Europees Hof van Justitie de rol van de rechterlijke macht op zich neemt. En gezien de lange en trotse geschiedenis van de Europese landen twijfel ik er niet aan dat ‘subsidiariteit’ een cruciale rol zal spelen in dat toekomstige Europa – een aanzienlijk grotere rol dan in de huidige federale modellen.”[\[2\]](#)

De Europese Unie als imperialistische constructie

De Europese Unie is een economische oorlogsmachine tegen de rivaliserende grootmachten, tegen de groeilanden, tegen de rest van de wereld en tegen de eigen arbeidersklasse. Deze blokvorming in de wereld voltrekt zich momenteel in een versneld tempo. De voorbije 10 jaar zagen we een snelle opgang van de groeilanden (Brazilië, Rusland, India, China – BRICs). De krachtsverhoudingen evolueren naar een meer multipolaire wereld, waarbij de Verenigde Staten vandaag haar hegemonie nog behoudt dankzij haar militaire overmacht.

De Europese burgerij vecht voor de overleving van de euro vanuit strategische motieven, voor haar plaats in de nieuwe wereldorde. Jean-Claude Trichet: “Europa moet berekend zijn op een geopolitiek landschap dat grondig hertekend wordt door de nieuwe groeilanden. In die constellatie is de Europese integratie – zowel economisch als politiek – cruciaal om voorspoed en macht te blijven garanderen.”[\[3\]](#)

De Europese Unie oefent haar heerschappij over landen en regio's vooral uit als bondgenoot in de NAVO. Hier is er een gemeenschappelijk belang met het Amerikaans imperialisme. Ondanks een zeker “stijlverschil” en mogelijke kleinere verschillen, waar bepaalde belangen tegengesteld zijn, blijft de buitenlandse politiek van de Europese Unie vrij sterk samenlopen met die van de Verenigde Staten. De Europese Unie volgt de Verenigde Staten in de blokkade van Cuba (zei het met interne verdeeldheid) en stelt dezelfde eisen aan China. Daarnaast hebben de Europese landen hun oude koloniale banden. Niet toevallig is daar ook een interne Europese belangenstrijd, zoals in Tunesië, in Libië, en ook in Democratische Republiek Kongo (tussen België en Frankrijk).

Die blokvorming dient echter ook om gezamenlijk een interne politiek te voeren die de crisis afwentelt op de werkende bevolking, doorheen de afbraak van lonen en sociale zekerheid, door verder uitbouw van de *flexicurity*, door aanvallen op het stakingsrecht enz. Stap voor stap wordt vrije meningsuiting en organisatie gemuilkorfd (bijvoorbeeld het verbod op communistische partijen).

De bevoegdheden van de Europese Unie en de lidstaten

Het Verdrag van Lissabon actualiseert en bundelt de vorige Verdragen en verduidelijkt de verdeling van de bevoegdheden tussen de Europese Unie en de lidstaten. Voor het eerst staat in de oprichtingsverdragen een nauwkeurige classificatie, waarbij men *drie hoofdbevoegdheden* onderscheidt: de *exclusieve* bevoegdheden, de *gedeelde* bevoegdheden en de *ondersteunende* bevoegdheden. Daarnaast zijn er ook een aantal *bijzondere* bevoegdheden.

Exclusieve bevoegdheden zijn die gebieden waarover alleen de Europese Unie wetten mag opstellen en bindende besluiten aannemen. Ze beperken de rol van de lidstaten tot het uitvoeren van deze rechtsbesluiten, behalve wanneer de Unie hen machtigt om zelf bepaalde besluiten aan te nemen. Tot **deze categorie** behoren de douaneregels, de concurrentieregels en het monetair beleid.

Hiertoe behoort bijvoorbeeld de beslissing over de concurrentievoorwaarden die de gelijkschakeling inhouden tussen privé en publieke bedrijven, met onder meer het verbod op staatsmonopolies en subsidies. De post- en spoorrichtlijnen zijn daarvan een onderdeel.

Voor **gedeelde bevoegdheden** zijn zowel de Europese Unie als de lidstaten gemachtigd om bindende rechtsbesluiten aan te nemen. De lidstaten kunnen hun bevoegdheid echter slechts uitoefenen in zoverre de Europese Unie haar bevoegdheid niet heeft uitgeoefend of besloten heeft om dat niet te doen. Voor de gedeelde bevoegdheden geldt het subsidiariteitsbeginsel: dat betekent dat de Europese Unie slechts mag tussenkomen als zij in staat is doeltreffender op te treden dan de lidstaten.

Tot deze categorie behoren de regels van de vrije markt. Die bepalen de hele liberaliseringpolitiek voor circulatie van goederen, diensten, kapitalen en personen (Bolkestein-richtlijn).

Ook enkele sociale bevoegdheden horen hier thuis, waaronder het uitvaardigen van richtlijnen die minimumvoorschriften vastleggen voor veiligheid, arbeidsomstandigheden, sociale bescherming en zekerheid, bescherming bij afdanking, collectieve vertegenwoordiging, gelijke behandeling van mannen en vrouwen. De Europese Unie kan ook richtlijnen maken in verband met arbeidsrecht waarover de Europese sociale partners een akkoord bereiken. Zo kwam er de detacheringrichtlijn (gelijk loon voor gelijk werk bij grensoverschrijdend werk), de directieven voor tijdelijk werk, deeltijds werk, de maximumarbeidstijd en de non-discriminatie.

Verder vinden we in deze categorie: landbouw en visserij, vervoer, trans-Europese netwerken, energie, economische en sociale samenhang, milieu, volksgezondheid en consumentenbescherming.

Voor de **ondersteunende bevoegdheden** kan de Europese Unie de initiatieven van de lidstaten enkel ondersteunen, coördineren of aanvullen. Zij heeft dus geen wetgevende bevoegdheid op deze gebieden en kan niet interfereren. Ze zijn voorbehouden aan de lidstaten. Hiertoe behoren het industriebeleid, onderwijs, beroepsopleiding en jongeren, cultuur, sport, bescherming tegen rampen, ontwikkelingshulp.

Ten slotte zijn er de **bijzondere bevoegdheden**. Zo is de Europese Unie bevoegd om de coördinatie op zich te nemen van het economisch beleid en het werkgelegenheidsbeleid.

Tot hier de zogenaamde "expliciete bevoegdheden" of de uitdrukkelijk vermelde en beschreven bevoegdheden. Maar er zijn ook *niet vermelde subsidiaire bevoegdheden*: de Europese Raad (vergadering van de regeringsleiders van alle lidstaten) heeft de mogelijkheid om met eenparigheid van stemmen de maatregelen te nemen die hij nodig acht om een van de met de interne markt samenhangende doelstellingen van het verdrag te bereiken. Bijvoorbeeld de fiscale politiek, de sociale zekerheid. In de praktijk betekent dit dat er vetorecht is: als één lidstaat niet akkoord gaat, wordt het voorstel afgewezen.

De recente bevoegdheidsoverdrachten

Begin maart 2012 tekenden 25 van de 27 Europese Unie lidstaten het bindende Stabiliteitspact of in haar volledige omschrijving het *Verdrag voor stabiliteit, coördinatie en bestuur*. Men noemt dit verdrag ook wel het *Fiscal Compact*. Het

houdt in dat alle deelstaten hun begrotingstekort moeten terugdringen tot minder dan 3 % bruto binnenlands product (bbp). Een begroting in evenwicht geldt als permanente doelstelling. Die marge van 3 % is alleen bedoeld voor een anticyclisch beleid, niet voor een structureel deficit. Ook mag de uitgavengroei niet groter zijn dan de economische groei en de landen moeten hun staatsschuld terugdringen tot minder dan 60 % van het bbp. Landen met een hogere staatsschuld moeten elk jaar 1/20 van het verschil wegwerken: voor België komt dat neer op een schuldvermindering van ruim 20 miljard in de komende 3 jaar. Vooral landen met hoge schuld zal men nauwgezet opvolgen. Van hen verwacht men de eerstkomende jaren de zwaarste inspanningen. Vanaf 2014 is zelfs een boete mogelijk van 0,2 % van het bbp als landen deze doelstellingen niet naleven. Voor België zou dat neerkomen op ongeveer 700 miljoen euro. De landen moeten ook elk ander macro-economisch onevenwicht aanpakken (handelsbalans, concurrentievermogen, lopende rekening). De essentie is dat door deze bemoeienissen in de nationale begroting, en dus in de overheidsuitgaven, de hele bevoegdheidsverdeling die hierboven werd uiteengezet, in het gedrang komt.

In mei 2010 werden al het *European Financial Stability Facility* (EFSF) en het *Europees financieel stabilisatiemechanisme* (EFSM) opgericht als intergouvernementele organen. Het eerste beslist over het financieel ondersteunen van landen in moeilijkheden, het tweede verstrekt die leningen, gefinancierd door het Europese budget. Vanaf juli 2013 zal men beide vervangen door het *Europees Stabiliteitsmechanisme* (ESM), een permanent anticrisismechanisme met een budget van 500 miljard euro die het kan uitlenen onder strikte voorwaarden en verbonden aan macro-economische aanpassingsprogramma's.

Vanaf 2011 is het *Europees Semester* ingesteld. De lidstaten en de Europese commissie zullen alle structurele hervormingen, groeimaatregelen en fiscale controles gezamenlijk bespreken tussen januari en juni. De tweede helft van het jaar dient voor de uitvoering ervan in de lidstaten.

Het *Europluspact* is afgesloten in maart 2011 en versterkt de regels voor competitiviteit, werkgelegenheid, overheidsuitgaven en versterkte financiële stabiliteit.

Het *six-pack* is de verzamelnaam voor een pakket van zes wetten die de *economic governance* in de Europese Unie onderbouwen. Vier voorstellen hebben betrekking op begrotingsdiscipline, terwijl twee nieuwe verordeningen gericht zijn op het doeltreffend opsporen en aanpakken van macro-economische onevenwichtigheden in de Europese Unie en de eurozone. Het niet naleven van deze nieuwe Europese verplichtingen zullen leiden tot sancties.

Dit versterkt in aanzienlijke mate de EU-macht op het vlak van fiscale politiek, macro-economische politiek en structurele hervormingen. Geen wonder dat Etienne Davignon enthousiast is: "De schuldencrisis van het afgelopen jaar was zorgwekkend voor Europa. Maar de uitkomst zou wel eens positief kunnen zijn. Twaalf maanden geleden beschikte de eurozone niet over een juridische legitimiteit die vergelijkbaar was met die van de Europese Unie. Nu wel. (...) Het zogeheten six-pack, de maatregelen die moeten verhinderen dat lidstaten door schulden opnieuw in de problemen komen, is een heel belangrijke overdracht geweest van nationale soevereiniteit naar Europa. Als u mij een jaar geleden had gevraagd of de lidstaten daartoe bereid zouden zijn, dan had ik getwijfeld en u wellicht ook."^[4]

De opbouw van de Europese supranationale staat en de afbouw van de nationale soevereiniteit

Ook al is het ontwikkelingsproces onvoltooid, de Europese Unie is een feit. Die realiteit is niet terug te draaien. Dit is niet in tegenstelling met de enorme kwetsbaarheid van die Europese Unie en van de eurozone in de huidige crisis. De grote economische en politieke spanningen kunnen de eurozone doen uiteenspatten. Of landen kunnen uit de Unie stappen en het

hele bouwwerk doen wankelen. Maar zelfs al zou de Europese Unie of de eurozone zwaar in de problemen raken door de crisis en verbrokkelen, zal dit toch nooit zijn om opnieuw op de nationale staten terug te vallen. Daarvoor is het proces veel te ver gevorderd. We zullen geconfronteerd blijven met een supranationaal apparaat, misschien onder een andere vorm: een Europa met twee snelheden (kern-Europa en de periferie) of twee of drie eurozones. Bovendien zagen we hierboven hoe de huidige crisis een uitgelezen kans blijkt te zijn voor de Europese Unie om zich een heel pak nieuwe – voornamelijk economische – bevoegdheden toe te eigenen.

We zien vandaag hoe de Europese economische en politieke elites, ondanks alle tegenstellingen, gezamenlijk vechten om de crisis van de euro, de eurozone en de Europese Unie te overwinnen. Er is een algemene mobilisatie van werkgevers, politieke partijen en patronale lobbygroepen om de Europese Unie meer macht te geven.

Het is dus niet omdat er nationale staten blijven bestaan (ook in een federaal Europa) en omdat er tegenstellingen zijn tussen de burgerij van die nationale staten, dat er geen Europese burgerij zou zijn. Die is in volle ontwikkeling. Ze is zichtbaar in Europese grensoverschrijdende kapitaalgroepen. Ze was bijvoorbeeld actief bij de versplintering van de “onaantastbare” Generale Maatschappij, “onze” nationale holding. En ook in de Europese patronale organisaties en lobbygroepen zoals de European Round Table of Industrialists en in de Europese politieke partijen die voor het merendeel een soort confederale Europese partij hebben uitgebouwd, met een gemeenschappelijk Europees programma.

Ondanks de vele tegenstellingen, ondanks taal- en cultuurverschillen spreken ze allemaal dezelfde taal van concurrentiekracht en competitiviteit tegenover andere economische grootmachten en nieuw opkomende regio's. In functie daarvan doet die Europese burgerij in elke lidstaat vrijwillig afstand van bevoegdheden aan de supranationale staat in opbouw. Die afstand van bevoegdheden is niet gebaseerd op een of andere vorm van imperialistische onderdrukking vanuit de Europese Unie tegenover de burgerij in de nationale staten.

Ook al is de Duitse burgerij vandaag de dominerende kracht en profiteert het Duits kapitaal het sterkst van de Europese Unie en van de euro, dan nog kunnen we niet spreken over nationale onderdrukking. Zoals de Communistische Partij van Griekenland (KKE) stelt: “Griekenland is niet ‘bezet’ door de Europese Commissie (EC), de Europese Centrale Bank (ECB) of het IMF (de trojka)”. De KKE legt de nadruk op het feit dat de Griekse plutocratie volledig medeplichtig is. Griekenland is geen neokolonie. Het is een vrijwillige unie, met ongelijkmatige ontwikkeling.

Welke opstelling tegenover die Europese Unie in volle ontwikkeling?

Wat is er “progressief”, wat is er “reactionair” in de uitbouw van de Europese Unie?

Vanuit economisch oogpunt bekeken ligt de grensoverschrijdende centralisatie van productiekrachten in de lijn van de geschiedenis en is dus “progressief”. Dit proces werd al beschreven door Marx in het *Communistisch Manifest*, bij de vorming van de nationale staten. Maar vanuit politiek oogpunt is de Europese Unie een reactionaire oorlogsmachine-in-opbouw van de grootste monopolies van Europa tegen de andere economische blokken en tegen de eigen werkende bevolking.

Het is niet omdat men de productiekrachten centraliseert dat er per se een politiek staatsapparaat nodig is. Er is geen politieke wet van centralisatie zoals er een economische wetmatigheid bestaat. Maar de burgerij koos ervoor om dit supranationale staatsapparaat uit te bouwen, wat uiteraard is ingegeven door de bezorgdheid beter weerstand te kunnen bieden aan andere economische wereldmachten (in opbouw). Maar die keuze van een eengemaakte Europese Unie was economisch eerder een

vlucht vooruit, gekoppeld aan een politieke beslissing om totaal ongelijke economieën in één keurslijf te duwen. Vandaag zien we hiervan de gevolgen.

Europa hervormen?

Sommigen streven “een meer sociaal en democratisch Europa” na en willen daarbij “rechtvaardiger relaties aangaan” met andere blokken en met de derde wereld. Zij willen het Europees staatsapparaat hervormen om het sociaal, democratisch en anti-imperialistisch te maken.

Hierbij zien we een herhaling op supranationaal niveau van de fundamentele politieke tegenstelling die ook op nationaal vlak bestaat: moeten we ons beperken tot het wegwerken van de meest negatieve uitwassen van het economische en politieke systeem of moeten we fundamenteel een andere maatschappij tot stand brengen? Maar net zoals een nationale staat nooit democratisch en sociaal zal zijn zolang de grote kapitaalgroepen hun wet aan de hele samenleving kunnen opleggen, zolang zij beslissen wat geproduceerd wordt en waar, zolang zij beslissen wie geld krijgt en waarvoor, zolang zij dank zij hun financiële macht op alle manieren kunnen wegeen op de politieke beslissingen, is ook het Europees staatsapparaat niet ten gronde “bij te schaven” zonder een fundamentele ommekeer. Dat is een scheidingslijn tussen consequente communistische partijen en de Partij van Europees Links.

Daarnaast is er uiteraard ook nog het sociaaldemocratische standpunt dat beweert een sociaal Europa tot stand te brengen. Maar de Europese sociaaldemocratische partijen hebben dit neoliberale en imperialistische Europa mee opgebouwd. Toen ze de tien regeringsleiders leverden in vijftien Europese landen in 2000 hebben ze zonder blikken of blozen mee de liberalisering van de openbare diensten in Europa doorgevoerd en de Lissabonagenda goedgekeurd. Ze blijven ook vandaag sterke voorstanders van een Europese grootmacht. Het “soms”, “een heel klein beetje”, “af en toe” sociale sausje verandert daar weinig aan.

Een terugkeer naar nationale onafhankelijkheid?

Er bestaan ook andere stromingen die de Europese staatsvorming betwisten. Sommigen willen de terugkeer naar de vroegere nationale staten. Maar deze strategie berust op de illusie dat er een kwalitatief verschil zou bestaan tussen het klassenkarakter van de supranationale Europese staat in opbouw en de nationale staat. Als dit verschil zou bestaan, dan is een strategie van terugkeer naar de nationale soevereiniteit inderdaad verdedigbaar. We kunnen ons dan een strategie in twee etappes voorstellen, waarbij na dergelijke terugkeer naar de nationale staat een strijd volgt voor een socialistische maatschappij.

Maar het zijn de nationale staten die met horten en stoten, maar voortgestuwd door de grote monopolies, stap voor stap soevereiniteit afstaan om een sterk Europees apparaat op te bouwen. Dat betekent dat het fundamentele karakter van het Europees apparaat niet verschilt van dat van de nationale staat. Stel dat Frankrijk morgen uit de Europese Unie stapt. Welke klasse zou dan in dat land aan de macht zijn?

De toekomst ligt niet in een terugkeer naar soevereine nationale staten. We komen op voor Europese eenmaking op een andere basis.

We zijn het dus niet eens met het standpunt dat een strategie in twee etappes verdedigt: eerst een nationaaldemocratische omwenteling met herstel van de nationale soevereiniteit tegenover Europa en daarna een socialistische omwenteling. De

nationaaldemocratische fase zou erin bestaan uit Europa te stappen en de volledige terugkeer naar de nationale staat te organiseren.

Een gelijkaardig standpunt wordt verdedigd door de politieke krachten die de uittrede uit de Europese Unie als een voorafgaande voorwaarde zien om vervolgens de strijd voor het socialisme in te zetten. Ook dit komt erop neer dat zij de Europese staat als kwalitatief verschillend van de nationale beschouwen. De revolutionaire traditie van bijvoorbeeld de Franse soevereiniteit^[5] is nochtans in tegenstelling met het feit dat Frankrijk zelf een imperialistische grootmacht is, die niet aarzelt militair tussen te komen zoals in Rwanda of de Ivoorkust. En de Franse burgerij maakt vandaag wel degelijk deel uit van de Europese burgerij om langs die weg haar grootmachtambities te kunnen blijven realiseren.

Een Europese strategie

Zelfs zonder het bestaan van de Europese Unie verplicht de geografische entiteit Europa ons om na te denken over samenwerking binnen dat kader. Met de steeds verder ontwikkelende internationalisering van de economie is het een complete illusie om te dromen van een socialistische maatschappij in een geïsoleerd België, te midden van een kapitalistisch Europees continent. De opbouw van het socialisme 2.0 in België zal onvermijdelijk deel uitmaken van radicale omwentelingen in de hele wereld, in Europa of in West-Europa, gepaard gaand met een diepgaande crisis in de West-Europese landen. Ze zullen leiden tot het complete failliet van hun economische en politieke structuren.

Dat er vandaag bovendien een vorm van Verenigde Staten van Europa in opbouw is, stelt die noodzaak van een bredere strategie nog veel scherper. Want elke antikapitalistische beweging in één land zal niet alleen de politiek in eigen land radicaal moeten omgooien, maar ook de Europese structuren moeten trotseren. Dit verplicht ons om te denken en te handelen in het kader van de Europese Unie.

De strijd voor het socialisme zal onvermijdelijk de confrontatie moeten aangaan met een nationale en een Europese staatsstructuur. Of een beweging voor het vestigen van een democratische volksmacht zal gebeuren door een groep van landen die zich losrukken van de Unie, of in alle Europese landen tegelijk, is nu niet te bepalen. Onvermijdelijk zal de opbouw van een socialistisch Europa zich uitstrekken over een lange periode, met een opeenvolging van verschillende revolutionaire bewegingen, waarin meer of minder belangrijke delen of het geheel van Europa betrokken zijn naargelang de aard en de ernst van de tegenstellingen. De Europese Unie en haar instellingen kunnen dan plaats ruimen voor een Federatie van Socialistische Republieken van die landen die een socialistische revolutie doormaken. Dit toont het strategisch belang aan van internationaal werk op Europese schaal.

Alleen maar “negatieve” of ook “positieve” eisen tegenover de Europese superstaat in opbouw?

Terwijl het voor iedereen duidelijk is dat we de Europese Unie en haar antisociale, antidemocratische en imperialistische politiek moeten bekampen en verwerpen door *negatieve* eisen, stelt zich de vraag: wat met *positieve* eisen die bepaalde concrete hervormingen naar voor schuiven?

In de praktijk hebben we als PVDA naar aanleiding van de Europese top in Brussel in december 2001 wel al de stap gezet om positieve eisen te formuleren naar de Europese instanties, naar aanleiding van de D13 Europese vakbondsbetoging. We maakten toen een pamflet met enkele sociale en democratische eisen, zoals het Europese minimumloon en het schrappen van de artikelen uit het Verdrag van Maastricht, die de openbare bedrijven onderwerpen aan de regels van de vrije concurrentie

en de markt (namelijk het verbod op publieke monopolies, het verbod op subsidies, het verbod op concurrentievervalsing door overheidsbedrijven).

Ook bij de Europese verkiezingen van 2004 en 2009 heeft de PVDA een Europees eisenplatform opgesteld met verschillende categorieën van eisen, naast enkele negatieve ook veel positieve:

- Sociale eisen, zoals een Europees minimumloon, de veralgemening van de automatische indexerings, pensioen op 55 jaar voor vrouwen en op 60 jaar voor mannen, gelijk loon en gelijke voorwaarden voor gelijk werk (voor grensoverschrijdende arbeid), een gepaste en vaste baan voor iedereen (max.40 u/week,
- Economische eisen, waaronder een Europese miljonairstaks, een Europese openbare bank, sancties voor winstgevend ondernemingen die sluiten of delokaliseren, strengere milieunormen vooral voor de industrie, het sluiten van belastingsparadijzen binnen de Europese Unie en sancties voor transacties naar belastingsparadijzen buiten de Unie, bescherming van de landbouwers en afschaffing van de subsidies
- Democratische eisen voor integrale politieke, syndicale en democratische rechten, een immigratiebeleid gebaseerd op objectieve en menswaardige criteria, het recht op
- Een herziening van de Europese verdragen, in die zin dat Europese richtlijnen geen sociale achteruitgang mogen opleggen, maar enkel een nivellering naar boven (dus afdwingen van minimumnormen), opheffing van het verbod op openbare monopolies en op subsidies voor overheidsbedrijven, het niet onderwerpen van sociale dienstverlening aan concurrentieregels, en ook de opheffing van het Verdrag van
- Eisen over de Europese instellingen, onder meer het feit dat de wetgevende macht exclusief in handen van het Europees parlement moet komen, een terugtrekking

Was deze veelheid aan eisen correct? Of betekent het afwijzen van de slogan van een “sociaal Europa”, dat we tegenover het Europees staatsapparaat geen hervormingen kunnen verdedigen? Formuleren we alleen negatieve eisen (“tegen”) of komen we ook op voor positieve veranderingen tegenover die Europese superstaat? Welke eisen en ordewoorden verzwakken de Europese staat van de multinationals in opbouw en welke zouden haar versterken?

We moeten de ontwikkeling van tegenstellingen in de sociale en economische politiek bestuderen om snel “negatieve” ordewoorden te formuleren die tot doel hebben de economische, politieke en militaire macht van de Europese Unie te verzwakken.

Deze eisen moeten de ambitie hebben om het bewustzijn van de werkende bevolking in Europa te versterken rond de noodzaak van een compleet ander Europa, zonder uitbuiting en zonder de doelstelling om andere landen en volkeren te overheersen. Er is een nieuwe staatsvorm nodig, die we samenvatten onder het socialisme.

Er bestaan twee argumenten tegen positieve tusseneisen. Enerzijds wijst men op het bijzondere karakter van de supranationale staat. Anderzijds is er de stelling dat men zo illusies creëert in de opbouw van een sociaal Europa door geleidelijke hervormingen.

Over het bijzondere karakter van de supranationale staat

Als de Europese supranationale staat een bijzonder, nog meer ondemocratisch, karakter zou hebben, dan moet dat uiteraard afgezwakt – en zelfs ontbonden – worden. Positieve eisen stellen zou neerkomen op het erkennen van de bevoegdheden. Men

moet die integendeel afwijzen en elke nieuwe overdracht bekampen (met al of niet uitdrukkelijk propageren van de nationale soevereiniteit). Aldus de voorstanders van deze stelling.

“Momenteel is de Europese Unie de gevaarlijkste en meest agressieve staatsentiteit voor de arbeidersklasse. Vechten voor de democratisering van de Europese Unie zaait illusies en komt neer op een feitelijke versterking van de staatsentiteit van de multinationals. We moeten een internationalistische anti-EU-beweging oprichten en ons verzetten tegen elke uitbreiding van bevoegdheden van de Europese Unie. Zo schrijft een voorstander van deze visie.

Het onderscheid tussen een profascistische en een burgerlijk democratische burgerij bestond in de jaren 1930-40. Men kan moeilijk zeggen dat die scheuring nu bestaat wat de opbouw van de Europese Unie betreft en in elk geval niet wat de politiek van die Europese Unie betreft. Indien men erkent dat het klassenkarakter van de Europese staat in opbouw identiek is aan dat van de nationale staat, dan vervalt dat argument. Dan vertrekt men van de realiteit dat die supranationale staat bestaat en dat het dezelfde strijd zal vragen als de strijd tegen de nationale staat, om die fundamenteel te veranderen (samen met andere volkeren).

Hiermee is een belangrijke discussie verbonden over de betekenis van het “verzwakken” van de Europese Unie. Als “verzwakken” betekent “het onttrekken van bevoegdheden” om die terug te brengen naar het nationale niveau, dan hebben we een probleem. Wat baat het de bevoegdheden te verplaatsen als die in handen van de nationale staat even reactionair worden ingevuld. Laten we het voorbeeld nemen van Noorwegen, dat buiten de Europese Unie staat. De Noorse arbeiders zijn beter af, niet omdat ze buiten de Europese Unie zijn, maar omdat Noorwegen petroleum heeft. Maar ze kregen wel een pensioenhervorming op hun dak, waarvan de afbraak veel verder gaat dan de Belgische. De echte verzwakking van de EU-macht gebeurt door de versterking van de arbeidersbeweging, door haar slagkracht en bewustzijn te verhogen, door deelresultaten te boeken en die politiek te richten tegen de Europese Unie in haar geheel. Het formuleren van tusseneisen heeft als belangrijkste doel daartoe bij te dragen.

Dus net zoals we dat doen op Belgisch vlak, kunnen we ook op Europees vlak sociale en democratische hervormingen eisen, zolang die blijven bijdragen tot het politieke einddoel, het socialisme.

Creëren positieve eisen illusies in een sociaal Europa?

Er is natuurlijk een onderscheid tussen de illusie dat we de Europese Unie ooit “sociaal” kunnen maken, en het verdedigen van hervormingen naar de Europese instanties toe. Dit onderscheid is duidelijk voor de Belgische staat, wij komen ook niet op voor een “sociaal België”, maar voor een socialistisch België. Dit verhindert ons niet om hervormingen te eisen.

Sommigen menen dat het opstellen van positieve eisen illusies zaait over het karakter van de Europese Unie.

“Het probleem is dus niet de verdediging van de nationale sociale verworvenheden te ‘laten vallen’, noch het gemeenschappelijke doel van een socialistisch Europa. Het draait in feite om de vraag of we al dan niet moeten opkomen komen voor het einde van de Europese Unie zoals die vandaag is opgebouwd. Wij verdedigen de veralgemening van de beste sociale verworvenheden en van de beste rechten naar alle werkers in Europa. We roepen niet op om hiervan een (illusoir) Europees beleid te maken, maar om diezelfde eisen te hernemen van anderen uit. Tegelijk klagen we het feit aan dat het precies die Europese constructie is, die dit onmogelijk maakt. We willen een Europese integratie op een andere basis (democratisch, sociaal ...). Onze eisen moeten erop gericht zijn aan te tonen dat ‘nogal vanzelfsprekende’ democratische en sociale eisen *onmogelijk* zijn binnen de Europese constructie. We moeten elke versterking van illusies in een ‘sociaal Europa’

vermijden. Vanuit ditzelfde standpunt steunen en organiseren we de solidariteit met iedere nationale strijd. We verdedigen een internationalisme, gebaseerd op de verdediging van wat vandaag op nationaal vlak al veroverd is in de verschillende landen, en op de veralgemening, de internationalisering, van deze verworvenheden.”

Dit standpunt geeft de strijd voor hervormingen op Europees niveau op in naam van het klassekarakter van de Europese Unie. Maar in welke naam komt men dan op voor hervormingen op nationaal vlak?

Die concrete strijd voor veranderingen is nodig omdat ze de levens- en werkomstandigheden verbeteren. Tegelijk is het een “school” om de kracht van het collectieve te ontdekken, om een politieke oriëntatie te leren uitwerken en realiseren. Toch beseffen we maar al te goed dat op geen enkel terrein de verworvenheden duurzaam kunnen zijn zolang multinationals en kapitalistische monopolies de macht hebben. Toch kunnen die verschillende strijdbewegingen en ervaringen uiteindelijk samenvloeien in een grotere beweging voor maatschappelijke verandering.

In essentie gaat het hierom: wil men de beweging met toegevingen en aalmoezen verdelen en van de klassenstrijd afbrengen of zoekt men naar ordewoorden voor de beweging die het bewustzijn optrekken. Als dit opgaat op het vlak van de nationale staat, waarom zou dit dan niet opgaan voor de supranationale?

Welke eisen stellen op welk niveau?

We hebben twee uitgangspunten. Enerzijds ons doel eisen te formuleren die antikapitalistisch zijn, die de krachtsverhoudingen helpen verbeteren en het bewustzijn verhogen (dus geen illusies scheppen). Anderzijds heel concreet kijken naar de realiteit van de bevoegdheidsverdeling tussen de Europese Unie en de nationale staten, zoals die vandaag bestaat. Welke eisen kunnen we stellen in het kader van de verschillende bevoegdheden die we eerder in deze tekst hebben toegelicht. En ook dan moeten we nagaan of de voorgestelde eisen de strijd bevorderen en het bewustzijn op nationaal en Europees vlak vooruitbrengen. Zo brengt de eis voor een Europese miljonairstaks in heel Europa een debat op gang van wie moet voor de crisis betalen en hoe komt het dat die banken en monopolies steeds maar rijker worden?

Globale opstelling tegenover de bevoegdheden van de Europese Unie

Elke verandering van bevoegdheden vereist een wijziging van het Verdrag van Lissabon (de feitelijke grondwet). Zoals we in België als alternatief voor de Grondwet een socialistische grondwet stellen, is ons alternatief voor het Verdrag van Lissabon een socialistische grondwet. Net zoals we op Belgisch vlak opkomen voor precieze eisen in verband met de grondwet (zoals democratische en fundamentele rechten) moeten we dat ook doen voor het Verdrag van Lissabon.

Wij eisen onder meer dat de fundamentele democratische rechten onaantastbaar zijn. In essentie houdt dit in dat ze niet op gelijke voet mogen staan met de zogenaamde “vier vrijheden”, zoals Europa die bijvoorbeeld bij de huidige Monti II-hervorming plant. Daarmee wil de Europese Unie stakingen tegen sociale dumping door grensoverschrijdende ondernemingen laten verbieden.

Daarnaast eisen we dat openbare ondernemingen niet moeten beantwoorden aan de concurrentieregels, maar het statuut van publieke dienstverlening krijgen. Tegelijk eisen we dat men sociale en culturele sectoren, onderwijs en sport buiten de marktmechanismen houdt.

Een andere belangrijke eis is dat de Europese Unie niet het recht heeft om sociale afbraakmaatregelen op te leggen aan de lidstaten. Of, met andere woorden, dat de Europese Unie alleen een sociale spiraal naar boven op gang mag brengen, bijvoorbeeld door minimumnormen op te leggen.

De exclusieve bevoegdheden (waarover alleen de Europese Unie wetten en bindende besluiten kan aannemen).

Nemen we het voorbeeld van de Post. In 1998 doet de Commissie een mededeling, waarin ze stelt dat de postdiensten onderhevig zijn aan de concurrentievoorwaarden, conform een uitspraak van het Hof van Justitie (Nederlandse PTT tegen de commissie, 1992). De voorwaarden voor mededinging liggen vast in de artikelen 81 tot 89 van het EG-verdrag (artikelen 101 tot 109 van het Verdrag van Lissabon): geen prijsafspraken, geen machtspositie (monopolie), geen steunmaatregelen door de staat. Dit geldt ook voor openbare bedrijven “voor zover de toepassing daarvan de vervulling, in feite of in rechte, van de hun toevertrouwde bijzondere taak niet verhindert”. De hun toevertrouwde bijzondere taak is de universele postverdeling. In elke gemeente moet er minstens één toegangspunt zijn voor het deponeren van postzendingen en moet er minstens eenmaal per werkdag een lichting, een verzending en een bestelling van postzendingen gebeuren.

In die geest zijn de Europese postrichtlijnen van 1997, 2002 en 2008 uitgewerkt voor de stapsgewijze liberalisering van de postsector. Ze bepalen de concurrentievoorwaarden en verbieden “kruissubsidies”, waarbij winstgevende sectoren (de postbedeling) de verlieslatende (postkantoren) bijspringen.

België heeft de liberalisatievereisten ingeschreven in de wet van 1991 over de hervorming van de openbare ondernemingen en de universele dienst toevertrouwd aan De Post. De voorwaarden worden vastgelegd in beheerscontracten tussen het bestuur van De Post en de Belgische staat. Het resultaat is gekend: rationalisering (georoute), afbouw van het personeel, sluiting van postkantoren en vervanging door postpunten, invoering van slecht betaalde en dus goedkope “postbezorgers”. Dit alles bleek noodzakelijk om het publieke bedrijf (De Post) klaar te stomen voor de concurrentie met de privébedrijven.

Het spreekt vanzelf dat we al deze liberaliseringsmaatregelen bekampen (= negatieve eisen). In dit verband is het dan ook logisch om concrete eisen te formuleren in verband met de artikelen 101 tot 109 van het Verdrag van Lissabon, namelijk het garanderen van het statuut van “openbare onderneming”, met recht op subsidies, gekruiste subsidies en monopolie.

Zolang de Europese staat de regels bepaalt, zal ook elke nationalisatie in Europa af te rekenen krijgen met de markt- en concurrentievoorwaarden, opgelegd door de EU. Het is zinloos nationalisaties te eisen op het niveau van een Europese lidstaat zonder die Europese regels te contesteren. Het is zelfs zinloos om nationalisaties alleen op lidstaat niveau te eisen. De Europese monopolies en banken zijn grensoverschrijdend, waarom zouden de publieke ondernemingen dat niet mogen zijn? De Belgische, Luxemburgse en Franse staat hebben een minderheidsparticipatie in Fortis. Waarom zouden de Belgische, Luxemburgse en Franse staat geen openbare bank kunnen besturen? Of een openbare postmaatschappij? Of publieke initiatieven op het vlak van milieu? Waarom zouden we die wél op nationaal vlak eisen en niet op Europees niveau?

De gedeelde bevoegdheden (waarover de lidstaten hun bevoegdheid enkel kunnen uitoefenen in zoverre de Europese Unie haar bevoegdheid niet heeft uitgeoefend of besloten heeft om dat niet te doen).

Deze categorie willen we invullen volgens het principe dat de Europese Unie alleen de spiraal naar boven in werking kan zetten en niet de spiraal naar beneden. Daarom stellen we eisen die minimumnormen opleggen in heel de Europese Unie, zoals een minimumloon in procent van het bruto binnenlands product per inwoner. Daarom willen we in de Grondwet

(Verdrag van Lissabon) ook uitdrukkelijk laten inschrijven dat de Europese Unie geen afbraak kan organiseren, met ander woorden dat lidstaten altijd het recht hebben om strengere voorwaarden op te leggen dan de minimumnormen.

De ondersteunende en de bijzondere bevoegdheden (waarover de Europese Unie geen wetgevende bevoegdheid heeft, maar enkel de initiatieven van de lidstaten kan ondersteunen, coördineren of aanvullen).

De Europese Unie kan zich op die terreinen niet in de plaats stellen van de nationale wetgeving en kan dus geen sancties opleggen. Er mag geen bevoegdheidsoverdracht komen naar de Europese Unie. Dit geldt voor gebieden zoals industrie, toerisme, onderwijs, cultuur en sport.

Ook het economisch beleid en het werkgelegenheidsbeleid zijn bijzondere bevoegdheden. Hier kan de Europese Unie enkel coördinerend optreden door het opstellen van krachtlijnen en richtsnoeren. Dit is bijvoorbeeld het geval voor de werkgelegenheidsnormen van Lissabon 2010 en Europa 2020.

Wat met de belastingen, en dus bijvoorbeeld ook met de eis voor een *Europese miljonairstaks*? Dit zijn de zogenaamde *subsidaire bevoegdheden* (waarover in de praktijk een vetorecht bestaat, in die zin dat één tegenstem in de Europese Raad voldoende is om het voorstel af te wijzen).

De Europese Unie heeft niet de bevoegdheid om de directe belastingen of de sociale bijdragen te harmoniseren en kan alleen indicaties geven om ze op elkaar af te stemmen.

We verdedigen zeker geen bevoegdheidsverschuiving rond belastingen naar het Europese niveau.

De Raad kan echter altijd met eenparigheid van stemmen uitzonderlijke maatregelen (en ook maatregelen in verband met veiligheid) nemen om gemeenschapsdoelstellingen te realiseren zonder dat hiervoor een uitdrukkelijke bevoegdheid bestaat (artikel 352 Verdrag van Lissabon).

Kortom, enerzijds staat niets een nationale miljonairstaks in de weg. We willen die eis ook niet van een Europese gelijktijdigheid afhankelijk maken. Maar anderzijds kan in principe evengoed een Europese miljonairstaks gestemd worden, net zoals er sprake is van een Tobintaks op Europees vlak.

Aangezien één tegenstem voldoende is om dergelijke Europese maatregel te saboteren, heeft deze eis heel wat mobiliserende kracht. Hij leent zich uitstekend voor een gemeenschappelijke campagne in alle landen van de Unie. In landen waar de regering haar veto stelt, kan de campagne extra dynamiek krijgen.

Belastingen vallen alleen onder de Europese bevoegdheid in zoverre ze met concurrentie en vrije markt te maken hebben. De Europese Unie zou dus bijvoorbeeld wel maatregelen kunnen nemen tegen de belastingsparadijzen, zoals ze onlangs een maatregel nam tegen Iran. In het kader van de sancties tegen Iran maakte de Europese Unie een verordening die financiële transacties verbodt. Ze sloot 30 Iraanse banken af van het internationale betaalsysteem SWIFT. Waarom zou dit niet kunnen voor

Wat met structurele eisen naar de Europese Centrale Bank (ECB), zoals de eis voor schuldherschikking of voor euro-obligaties?

Bovenstaande voorstellen voor tusseneisen duwen allemaal in de richting van een verhoging van het bewustzijn en streven naar een versterking van de antikapitalistische mobilisatie. We verdedigen geen eisen die men voorstelt als fundamentele oplossingen voor de crisis, maar dit helemaal niet zijn en in de richting gaan van een keynesiaans anticrisisbeleid. Deze “oplossingen” kunnen geen duurzame oplossing bieden voor de crisis van het kapitalisme. Het gaat bijvoorbeeld over:

- Een ander statuut voor de Europese Centrale Bank, zodat die niet zit vastgepind op de inflatiebestrijding, maar ook een anticrisisbeleid kan voeren met ingrepen op krediet, opkopen van staatsobligaties, lenen aan de staten in plaats van enkel aan de banken.
- Het lanceren van euro-obligaties (of eurobonds), waardoor de Europese lidstaten in moeilijkheden aan dezelfde intrestvoet zouden kunnen lenen als de sterkere landen. Duitsland wijst momenteel deze vorm van solidariteit af. (Zie het artikel van Henri Houben in dit nummer.)
- Een schulden-audit om vast te stellen bij wie de schuld van de staten zit, zodat men die schulden aan de financiële wereld kan dumpen.

De recente overdrachten: een onaanvaardbare inbreuk op de soevereine rechten

Wij bekampen de huidige autoritaire machtsgreep door het opleggen van een Europese economische regering, omdat het een onaanvaardbare ingreep is op de democratie en de volkssoevereiniteit. We bekampen alle maatregelen die voortvloeien uit de toepassing van het Europees semester, en de sancties die voortvloeien uit de toepassing van het six-pack.

Er is een steeds groter probleem van volkssoevereiniteit en volksdemocratie – “de macht gaat uit van het volk”. Er is een probleem van democratische legitimiteit, zowel op Belgisch niveau en nog meer op Europees niveau. De gewone man heeft steeds minder greep op het beleid. Vanuit de “volkssoevereiniteit” bekeken, heeft een Belgische kiezer op dat Europees niveau geen vat op de Duitse afgevaardigden in de Raad, maar weegt die Duitse stem feitelijk wel zwaarder door in de gevoerde politiek. De Belgische kiezer heeft helemaal geen vat op de Europese Commissie. En de Belgische kiezer heeft zelfs helemaal geen vat op wat de door hem zelf gekozen Europarlementsleden doen, zeggen en stemmen in het Europees Parlement.

Die politiek en die instellingen zijn op maat gemaakt van én soms direct geleid door de banken, de multinationals en de euromiljonairs.

Tegenover de autoritaire ingrepen en de versterking van dictaten stellen we radicale democratische maatregelen. We stellen voor de eis voor volkssoevereiniteit concreet te maken door het verdedigen van:

- Volksreferenda over het Verdrag van Lissabon en over wezenlijke beslissingen over het functioneren van de Europese Unie.
- De opheffing van het Europlus pact, het six-pack en andere maatregelen die deze antidemocratische *economic governance* versterken.

Om deze eisen kracht bij te zetten, zoeken we naar vormen om de volkssoevereiniteit in de praktijk te brengen door het opzetten van campagnes van “Europese ongehoorzaamheid” tegen autoritair opgelegde beslissingen.

Socialisme

De economische, budgettaire en sociale politiek die men vandaag op een antidemocratische manier oplegt aan de bevolking van Europa, vertrekt van een dwingende neoliberale logica. Die moet de Europese multinationals in staat stellen beter te

concurreren op een oververzadigde wereldmarkt die met een onoplosbare structurele economische crisis kampt. Het betekent een zoveelste stap in de spiraal van sociale afbraak, loondumping en het tegen elkaar uitspelen van landen binnen de Europese Unie en van verschillende wereldregio's.

Meer dan ooit blijkt hoe irrationeel, misdadig en uitzichtloos de kapitalistische productiewijze is en hoe dringend het is op te komen voor een socialistisch alternatief, dat die moorddadige concurrentiestrijd afwijst en opkomt voor een geplande economie in dienst van de noden van de mens en voor een duurzaam beheer van de natuur en de productie.

Jo Cottenier (jocott@numericable.be) is lid van het partijbureau van de Partij van de Arbeid van België. Hij publiceerde samen met Patrick De Boosere en Thomas Gounet *De Generale Maatschappij 1822-1992*, (EPO, 1989) en samen met Kris Hertogen *De* (EPO, 1991).

Pol De Vos (pdvos@itg.be) is geneesheer en doctor in de medische wetenschappen. Hij werkt aan het Departement Openbare Gezondheid van het Instituut voor Tropische Geneeskunde in Antwerpen. Hij is lid van de Studiedienst van de Partij van de Arbeid van België. Bibliografie op poldevos.blogspot.com.

Noten

[1] Peter Mertens, “De stille staatgreep van BusinessEurope”, Hoofdstuk 2.5, in *Hoe durven ze?*, EPO, Antwerpen, 2011.

[2] *De Tijd*, 31 december 2011.

[3] *De Tijd*, idem.

[4] *De Tijd*, 24 december 2011.

[5] Deze traditie vindt haar oorsprong in de Franse Revolutie van 1789.